

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204795

UNIVERSAL
LIBRARY

మ డ్డు క త

మంగిపూడి వేంకటశర్మ

మూడవ కూర్పు

౧౯౩౬

వెల ౦-౧-౦.

(భారతిసుండి పునర్ముద్రితము)

రాజమండ్రి :

సరస్వతీ పబ్లికేషన్స్ సందు
ముద్రితము.

వ్ర శం సా లే శ ము

“కులముతక్కువవారు కుమతులు గా
కులముతక్కువవారు కులటలు కారు

* * * *
చదువున కరంబు జ్ఞానంబు గాని
చదువై న యక్షరజ్ఞానంబు కాదు;”

[మడ్డుకత]

ధర్మాధర్మములను, మంచిచెడుగులను, జాతి
మతాచారములనుబట్టి నిర్ణయింప వీలు
లేదు. కొన్ని జాతి మతాచారము లుత్తమ
ములు, మఱికొన్ని యధమములు సని తలం
చుట పొరపాటు. గుణోత్కృష్టములగున
వన్నియు నుత్తమము లగును; గుణములులేని
యపు డెట్టి కులములైనను నీచము లనియే
చెప్పకతప్పదు. సత్యధర్మప్రియుడగు భగవం
తుడు జాతిమతాచారములను ప్రేమింపడు.
అట్లే చదువునకును, జ్ఞానమునకును పరస్ప
రము సంబంధము లేదు. చదివిన మూర్ఖుని
కంటె చదువరికాని జ్ఞాని యెన్నియో మడుం
గులు మేలు.

అనశ్వరములగు కీర్తిప్రతిష్ఠలు సత్యధర్మములపై నాధారపడియున్నవి. ఎట్టికుశాగ్రబుద్ధికిని సత్యాన్వేషణ మొనర్చుట చాలదుర్ఘటము. సూక్ష్మాతీసూక్ష్మములగు ధర్మాధర్మముల తత్త్వమును నిర్ణయింపఁ గోరి మనపెద్దలు కొందఱు ప్రాచీనకాలమునందే కొన్ని విషయములగు పరీక్షలను నిర్ణయించినట్లు ధర్మశాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి.

ఇట్టిపరీక్షలు ఎపుడు ప్రారంభింపఁబడినవో చెప్పట కష్టము. కాటిలీయార్థశాస్త్రమున ముద్దాయి తాను నిర్దోషియని స్థిరపఱచుటకు సాక్ష్యమును, శపథమును నుపయోగింపవలెనని చెప్పఁబడియున్నది. స్మృతివాఙ్మయమున మీఁదిశపథమునకే కొంతబలము కూర్పఁబడినది. క్రమముగ నీశపథము పరీక్షగ మాటిపోయినది. యాజ్ఞవల్క్యస్మృతియందు, మితాక్షరమునను ఈ పరీక్షలు దివ్యపదాంకితము లయి యెనిమిదివిధములుగఁ జెప్పఁబడినవి:

౧. తులాదివ్యము : అపరాధి నొకసారి తూచి, పిదప మంత్రములను పఠించి మఱల తూచవలెను. అపు డతఁడు తక్కువతూఁగినచో నిరపరాధి యగునని నిశ్చయము.

౨. అగ్నిదివ్యము : ఇదివఱకుఁ జెప్పిన రీతిగ అపరాధి నగ్నిపరీక్ష చేయవలెను. అగ్ని వలన నతనికి హానికలుగనిచో అతఁడు నిర్దోషి యగును.

౩. జలదివ్యము : జలశపథమురీతినే జల దివ్యమును గ్రహింపవలెను. అపరాధిని జలము తేల్చకపోయినచో సతఁడు నిరపరాధియగును.

౪. విషదివ్యము : అపరాధిచేఁ గొన్ని విషమాత్రలను దినిపింపవలెను. లేదా, యొక కుండలో నేదైనవస్తువును, పామును ఉంచి వస్తువును పైకి తీయవలె నని యతనిఁ గోర వలెను. తినినవిషము వాని కపాయముఁ గలిగింపకున్నను, పాము వానిని కఱవకున్నను అతఁడు నిర్దోషి యగును.

గి. కోశదివ్యము : స మం త్ర ము గ దేవాభిషిక్తమగు నుదకము మూఁడుదోసిఘ లపరాధి త్రాగవలెను. పదునైదురోజులలో రాజకీయమునుగాని, దైవికమునుగాని విపత్తు నాతఁడు పొందకున్న నతఁడు నిర్దోషియగును.

ఁ. తండులదివ్యము : శుచియగు పరీక్ష కుఁడు తెల్లగఁ గడిగిన బియ్యమును సూర్యాభి ముఖుఁడై యొక్కమట్టికుండలో స్నానోదక ములతోఁగూడఁ బోయవలెను. పిదప అప రాధికి స్నానము చేయించి తలపై నొక అకు నుంచి, వానిచే బియ్యము నమలించి వేతొక యాకుపై (పిప్పలపత్రముపైఁగాని, భూర్జపత్ర ముపైఁ గాని) ఉమియింపవలెను. అపరాధి మూతి ఎఱ్ఱగఁగాకున్నను, దాడలు చీరుకొని పోకున్నను అతఁడు నిర్దోషి యగును. ఈ మీఁది దివ్యమును చౌర్య విషయముననే అవలంబింపవలెను.

ఁ. తప్తమాషకదివ్యము : ఒకమూకు డులోఁ జమురుపోసి సలసలఁ గ్రాఁగనిచ్చి యందు నాణెములనుగాని, బటువునుగాని.

పడవేయవలెను. అపరాధి తనచేతిని పూర్తిగా నాచమురులో ముంచి వస్తువును బయటికిఁ దీయవలెను. అపు డతనిచేయి కాలక—పొక్కిపోకయున్నచో నతఁడు నిర్దోషి యగును.

౮. ధర్మాధర్మదివ్యము : ఒకవస్తువునకు ధర్మమనియు, వేటొకదాని కధర్మమనియుఁ బేర్లు మనసున ననుకొని పరీక్షకుఁడు పరీక్షితుని, ఏదైన ఒకదానిని స్పృశింపఁగోరవలెను. అపరాధి ధర్మసంజ్ఞకమును ముట్టినచో నిర్దోషి యగును.

ఫాలదివ్యము మొదలగునవి మఱికొన్ని యిట్లే కలవు.

విషయముయొక్కయు, కాలముయొక్కయు భేదమును, తారతమ్యమును బట్టి యీ పరీక్షలు మాఱుచుండును. ఇయ్యవి స్త్రీపురుష సాధారణములే యైనను, సామాన్యముగ స్త్రీల విషయమునందే యుపయోగింపఁబడుచున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఈ పరీక్ష లిప్పటికిని మన దేశమునఁ గొన్నికొన్ని స్థలములయందాచారమున నున్నవి.

ఖండాంతరముల సంగతి యెటులున్నను భరతఖండమునమాత్రము సత్యము, పాతి వ్రత్యము మొదలగు నుత్తమధర్మములకుఁ దగినప్రాధాన్యము కలదు. భార్యకు భర్తయే డైవము. పతి యెంతకఠినహృదయుఁడైనను, తన్ను బాధించుచున్నను భారతరమణీమణి యతనియాజ్ఞ నుల్లంఘింపదు. సర్వదా అతనిని మెప్పించుటకే ప్రయత్నించును. అట్లే భర్తయుఁ దనభార్యను శరీరమునందలి సగపాలుగఁ దలంచును. “జంపతి - కంపతి” అను పదములందుఁగూడ ధ్వనితమగు మీఁది తత్త్వము గోచరించుచున్నది. పతివ్రతలగు వనితలు తమ పాతివ్రత్యమును నిర్ణయించు కొనుట కెట్టికఠినపరీక్షలకైనను వెనుదీయరు. వేయేల? పరమపతివ్రతామతల్లియగు సీతా దేవియే మండునిప్పులో నుఱికినదిగదా!

జాతిమతాచారములతో సంబంధములేని యిట్టియుత్తమధర్మము నొక యథార్థచరిత్రముతో మేళవించి శ్రీమంగిపూడి వేంకట శర్మగారు “మడ్డుకత” యను నీచిన్నిగ్రంథ

ము నాంధ్రలోకమున కర్పించుచున్నారు. ఒక
యెఱుకపడుచు తనసతీత్వమును బ్రకటింపఁ
దలఁచి యిదివఱకుఁ జెప్పఁబడిన విషమపరీక్ష
లలో నొకటియగు “తప్తమాషకడివ్యము”నకు
గురియై కృతార్థయైనయంశ మిందు వర్ణితము.

ఒకయెఱుకని కిరువురు భార్యలు. వానికేఁ
జిన్న భార్యయెడ మక్కువ యెక్కువ. ఒకప్పు
డామె యెఱుకచెప్పటకు వాడవాడలఁ దిరుగు
సమయమున పెద్దయాపె సవతియగునామెపై
లేనిపోని కొండెములు కల్పించి యామెసతీ
త్వమునకుఁ గళంకము కల్పించి మగనితోఁ
జెప్పి యతనిని నమ్మించినది. అతఁడు వానిని
నమ్మి చిన్నదానిని దిట్టరానితిట్లు తిట్టెను.
ఏపాపము నెఱుంగని యాసతీమణి తనసతీత్వ
మును సమర్థించుకొనఁ దప్తమాషకపరీక్ష
నిచ్చి జయము పొంది మగనిమన్ననకుఁ
బాత్రమైనది. ఇదియే యిందలి కథాభాగము.
కథ చిన్నది; కాని యిందువలన లోకము
నేర్పఁదగిన నీతిమాత్రము మిక్కిలి పెద్దది.

కావ్యమునకు రసము ప్రధానము. కవిత యన్ని విధముల రసాభివ్యంజకమై యుండవలెను. ఇందలి సవతులపోరు, సంధ్యాకాలము, రాత్రి, చీకటి మొదలగువాని వర్ణనములు, నుడికారముసాంపు రసమున కత్యంతము ననుకూలములు.

ఇందు ఎఱుకసాని సత్యపరాక్రమమును వ్యక్తపఱచినందున నిది ధర్మవీరప్రధానకమగుచున్నది. వీరగాథలు సామాన్యముగ ద్విపదలు, వానితోడి దగ్గఱిబాంధవ్యముగల పదములు మొదలగు ఛందములలో రచింపఁబడిననే రసావహము లగును. “పల్నాటివీరచరిత్రము”, “బొబ్బిలియుద్ధము” మొదలగు వీరగాథ లిట్లే కూర్పఁబడియున్నవి. కావున నీకథారచనము మంజరీద్విపదయందుఁ జేయఁబడుట యెంతయు సమంజసము.

ఆంధ్రదేశమునకుఁ జిరపరిచితులగు శ్రీ శర్మగారి రచనాచాతురిని పేర్కొనుట చర్చితచర్చణము. లలితలలితమగురీతుల జాను తెలుఁగునఁ గల్పములు వ్రాయువారిలో వీ రగ్రగణ్యులు.

“ఓసోసి వగలాడి! యో వాడవదినె”

“బయలెక్కెబో నీదు బాజారమెల్ల”

“మననేస్తమును జూచి మనమన్నిచూచి
కన్నుగుట్టిన చెడ్డకామిని యెవతో”

“ఏమనికూసితివే యోసిబసివి!”

“మగడును నీవు మమైకమ్ము చెంద”

“ఓసిగరాస! ఓసోసి పిసాళి!”

“ఈలాటి సూడు నీ కేలనే నవతి!”

ఇట్టి జాతీయ ప్రయోగములతో నీ చిన్ని
కావ్యము నిండియున్నది.

మఱియు వీ రేకావ్యమును రచించినను
నీతిని ముఖ్యముగఁ బాటింతురు. ఇందలి సతీ
ధర్మోపదేశ మమూల్యము. ఇట్టి నీతిజాతీయ
తల మేళవింపు మనకు వీరి “బాలవితంతువీలా
పము”, “నిరుద్ధభారతము” మొదలగు కావ్య
ములయందును గాననగును. ఈ మడ్డుకతయం
దచ్చటచ్చట “ఓసోసి, ఎవతో, ఎంతున్న,
గతేమానో, మున్నగు వ్యాకరణాసాధ్యము
లగు ప్రయోగములు కానవచ్చుచున్నను,

రసతన్మయులగు కవి, సహృదయుల కవి నెఱ
సులని తోచదు. రసాభివ్యక్తి కడ్డంకులగు
ప్రయోగములే దుష్టములని సహృదయుల
యాశయము. రసతన్మయులగు కవు లచ్చ
టచ్చట వ్యాకరణశృంఖలలఁ ద్రెంచుకొని
స్వేచ్ఛావిహార మొనర్చుట వాఙ్మయప్రపంచ
మునఁ గలదు.

ఆంధ్రమున కన్ని విషయములందునుఁ
బ్రత్యేకత కలుగవలెనను వాంఛ యిప్పు
డిప్పుడేయాంధ్రులహృదయభూమి సంకురించు
చున్నది. అనేకులగు విద్వాంసు లీవిషయమున
నుపన్యాసము లిచ్చుచున్నారు ; కాని యవి
క్రియారూపముఁ దాల్చుట యరుదుగ నున్నది.
అట్టి ప్రత్యేకతాభిమానులు రచించు గ్రంథ
ములు కూడ సంస్కృతపదభూయిష్టములై
ప్రత్యయమాత్రప్రత్యేకతనే యాంధ్రమునకు
గూర్చుచున్నవి. తెలుఁగుభాషకు సంపూర్ణ
ముగఁ బ్రత్యేకత కలుగవలెనన్న “మడ్డుకత”
వంటి గ్రంథములు- సర్వజనవేద్యములు, భావ
విలసితములు, లలితాంధ్రపదగుంభితములు-

ఎన్నియేని కావలసియున్నవి. సహృదయులు, పండితులు నగు నాంధ్రు లిట్టి గ్రంథములను రచించి భాషకు వన్నెగూర్చుటకై సర్వవిధముల సత్వరముగఁ బ్రయత్న మొనరించుట అవశ్యకము.

ఈ మడ్డుకత సదుపదేశకము; నీతిదాయకము; ఉత్సాహభివర్ధకము; భావవిలసితము; ముఖ్యముగ సలలితాంధ్రపదగ్రథితము. దీనిని పఠించినచోఁ బలువిధములగు మనోభావములు ద్రిక్తములై కార్యసాధనమునఁ బట్టుడలను, అంతకంటె నెక్కువగ తేనియలొల్కు తెనుఁగునుడికారపుసాంపును గుర్తించుటలో మిగుల బీదవడియున్న నేటి విద్యార్థుల యాంధ్రభాషాజ్ఞానసంపదను వృద్ధిపఱుపఁగలవు. కావున నీ గ్రంథము స్కూలుఘై నలుతరగతికి అవశ్య పతనీయ గ్రంథముగ నిర్ణయింపఁబడవలసి యున్నది.

శ్రీ శర్మగా రిట్టిగ్రంథములఁ బెక్కింటిని రచించి పలువురకు మార్గదర్శకులై సంస్కృత

వాఙ్మయభూయిష్టమై నామమాత్రముగ మిగిలి
 యున్న ఆంధ్రవాఙ్మయమునకు జీవమును,
 జవమును సమకూర్చి ప్రత్యేకతను సంపాదిం
 తురుగాక !

బులుసు వేంకటరమణయ్య,
 నాసిత్వవిద్యా-ఉభయభాషా-ప్రవీణ.

— — —

తొలి పలుకు

తెనుగువాఙ్మయ మించుమించుగ నేళీరీరకాయను బోలియున్నది. అది యాపేరున చెల్లుబడియగుచున్న సంస్కృతము. కరకుచేద్రాడులవలె కడు నిడుదలగు గడుసుసమాసముల నిలిచిన 'అసలు' రూపమునను 'డుమువులు' మొదలగు కుళ్లాయీలను దగిలించుకొనిన 'నకలు' రూపమునను, అస్థిసార మడు గంట ఎండు వారిన ఐకృతరూపమునను సంస్కృతము తెలుగువాఙ్మయము నాక్రమించుకొనినది. ఈసంస్కృతము 'మినహా' పెట్టగా నిలిచిన తెనుగు కొంత అంటరానిదయినది. మిగిలినదానినిమాత్రమే వాఙ్మయ మంగీకరించినది. అదియే తెనుగుదేశపు తెనుగు; తెనుగువారి తెనుగు : జానయిన దేశ తెనుగు. అట్టి తెనుగున రచియింపబడిన వాఙ్మయమునకే తెనుగువాఙ్మయ మనుపేరు చెల్లదగును. అట్టిది మృగ్యమయినది.

ఇతర దేశ భాషలయందును సంస్కృతమునకు ప్రవేశము కలదు. అది పరిమితము; సముచితము. దాని వలన నవి చువులు మించినవి. తెనుగున నట్లుకాదు. సంస్కృత మపరిమితముగ పైకొనినది; దానిని తెవులు వలె నీరసింపజేసినది. చివరకు సంస్కృతమును ప్రత్యేకముగ జదివినగాని తెనుగువాఙ్మయ మర్థముకొనిసీతికి

వచ్చి నిలిచినది. ఇట్టిదుర్గతి యిక నేదేశభాషకును పట్టి నది కాదు.

పండ్లవంశశతాబ్దివాడగు పాలకురికిసోమనాథు డొక్కడు ' ఆరూఢగద్యపద్యాదిప్రబంధ పూరిత సంస్కృతభూయిష్ఠరచన', ' జాను దెనుగు ' రచన అని తెనుగురచనను రెండుగా వింగడించినాడు. అందు మొదటికానిని ' సర్వసామాన్యంబు ' కాదని నిరసించి నాడు; రెండవదానిని ' ప్రసన్నతకు విశేష ' మని బహుమానించినాడు; ఆ జాను దెనుగునుడికొరములకూరు పున తెనుగుకవితకు సాంపును సవదరించి తెనుగుకవి యనిపించుకొనినాడు. అతనికి మున్నుండినవారుకాని, వెనుకనుండినవారుకాని తెనుగుతీయదనమునుగుర్తించిన వారు కారు. కావుననే తమకావ్యములయందు జాను దెనుగున కెక్కుడుగ తావు నీయరయిరి.

' దేశభాషలందు తెనుగు లెస్స ' యని గొం తెత్తిచెప్పిన రసికవలంసము సయితము తాను రచించిన అముక్తమాల్యదను సంస్కృతమయము కావించి నాడు. తెనుగువాఙ్మయ మెంత విస్తరిల్లిననేమి? అదియంతయు సంస్కృతమే యయిపోయినది! అందు తెనుగుదనము చాల సన్నగిలిపోయినది. పొరుగింటిపుల్ల గూరరుచి కబ్బురపడు తెనుగువారిదగు తెలివి తక్కువయే దీనికి కారణము.

పండ్లవంశశతాబ్దినాటి పాలకురికి సోమనాథు నికి తరువాత, నాతనివలె జాను దెనుగుప్రసన్నతను తెలిసిన యొక తెనుగుకవి మరల నీయిరువదవ శతాబ్దిని

తెనుగుమా గామున వెలసినాడు. ఆయన తెలుగు వారికి తెచ్చగా పరిచితు డయిన కవి శ్రీ మంగిపూడి వేంకటశర్మ. జానుదెనుగు నుడికారములతో తెనుగు కవిత కందమును గూరిచి తెనుగుదనము నమరిచిన నేరుపరి ఆయన. ఆయనకవితాలత పెక్కు పూవులను పూచి తావులను కొల్లలుగ విరజిమ్మినది. 'మడ్డు కిత' అతీవను బుట్టిన క్రొత్తపూవు. దాని కమ్మని తెనుగువాసలను భారతి తెనుగువారికి పంచి యిడినది. దిద్ది తీరిచిన పాంకమున నందలి జానుతెనుగు దేశిపదముల కూరుపు చదువరుల నూటలూరించును ; ఉప్పొంగజేయును. కథావస్తువును ఒక్కయొత్తుననడపించుచు అందలి పాత్రలను కన్నులఎదుట మెలగజేయగల శక్తి యాయనకవితకు గలదు. ఈయనకవితాధార ఎంత సరళమో అంతమధురముగ నుండును. 'కవులు నిరంకుశులు' అనునుడిని సారకము చేయగలిగిన సరసపద ప్రయోగకుశలు డీకవి. తెనుగునాటికి, తెనుగుతల్లికి, తెనుగుకవితకు, కొంచెపడిపోయిన తేజను మించజేసిన యీ తెనుగుకవి తెనుగువారిలకు కడుంగడు మాననీయుడు.

తెనుగును సంస్కృతముననుండి విడదీయవలసినదని ఈ నాడు తెనుగువారు పట్టుదలతో కోరుచున్నారు. కోరదగిన, కోరవలసిన కోరిక అది. కాని తెనుగు జాడతప్పినతనపదములపాటును వడిగా చక్కదీసికొని ఒంటిమెయి నిలువజాలినగాని సంస్కృతము చుట్టరికమునుండి విడివడజాలదు. ఈ గుట్టును

మనమున బెట్టుకొని నేటికవికుమారులు వేంకటశర్మకవి వలెనే తెనుగుదనముతో నొప్పులూలుకు తెనుగుపుస్తకములను రచించి తెనుగుతల్లి నలంకరించి యామె 'బానిసతనమును' రూపుమాపవలెను; ఆమె దీవనలనుగనవలెను. ఇందుకు కొందరు కవికుమారులు కంకణముకట్టి యున్నారు; తెనుగుతల్లిని తెనుగుత్రోవల నడపించుచున్నారు. కొలదియేండ్లలోనే ఆమెకు ప్రాభవము చేకూరగలదు.

తెనుగు విశ్వకళాపరిషత్తు ఈ కవికుమారులకు చేయుత యిచ్చి తెనుగుతల్లిని పెంపొంద జేయుకున్న దానిపుట్టువు వ్యర్థము.

'మడ్డుకత' స్కూలు ఫైనల్ తరగతివారునియమముగా చదువతగినది. అట్టిఅవకాశము దానికి కలుగకపోవునేని అది పాఠ్యగ్రంథనిర్ణయసంఘమువారికి తెనుగుపైగలప్రితికి, వారి అరసికతకు మాయని నిదర్శనము కాగలదు.

చెన్నపురి. } గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య.
౧-౧-౩౪.

మ డు క త

ఎఱుకమ్మ యెఱుకోయి యెఱుక యటంచు,
సోదమ్మ సోదోయి సోది సోదనుచు,
ఎవ్వారు నెన్నఁడు నెఱుఁగనియట్లు,
జరిగిన నెల్ల పూసలు గ్రుచ్చినట్లు,
బిరబిర నొకకై న బీరుపోకుండ,

తార్కాణగా సోదె తాఁ జెప్పె సహహా!

వీను లారఁగ విన్న విషయంబులైన
కనులారఁ గన్న సంగతులైనఁ గాని
వదలిపెట్టకయుండ వాకొనలేము.

ఇంత లేఁబాయమండే యీలతాంగి
కేభంగి నబ్బెనో యీమహామహిమ!

ఏలీల నేర్చెనో యీదొడ్డవిద్య!

వనిత శాబర ముపాసన చేసెనేమొ!

ఈయింతికడ నున్నదో యెట్టమారి!

కాకున్న నిది దేవకాంత కావలయు,

కాదేని నీశక్తి కలుగు నేలాగు?

మ డు క త

అని విన్న కన్న వా రబ్బరంపడఁగ
 ఇల్లిల్లు తిరుగాడి యెఱుకలు చెప్పి
 ఇల్లాండ్ర మెప్పించి యెలమి నొందించి
 రూకలు బియ్యంబు జోకలై నట్టి
 కోకలు రైకలుం గొని, మోద మడర,
 ఎలఁబ్రాయమున నున్న యెఱుకత యొకతె
 నెలవున కరుదెంచి నెమ్మి మీఱంగ
 తనబుట్ట దింపి యల్లన గూరుచుండి
 సొరిదిఁ దాఁ దెచ్చినసొమ్ముల నెల్ల
 మగనిముందరఁ బెట్టి మక్కువతోడ
 సరసను గూర్చుండె సంతోష మలర.
 అందాఁక నతనితో నరమరల్ లేక
 మంతనా లాడెడు మగువ యొకర్తు
 అట కామె రాఁగానె చటుకున లేచి,
 పని యేమొ యున్నట్లు ప్రక్కనే యున్న
 తరువుచాటున పొంచి పరికించుచుండె.
 ఆతఁ డావస్తువు లరయుటల్ మాని
 చిరచిరలాడుచు చిర్రుబుర్రనుచు
 చురచుర కోపానఁ జూచుచు లేచి,
 'ఓసి మాయలమారి, యోదోసకారి,

మ డు క త

ఓసోసి వగలాఁడి, యోవాడవదినె,
 తెలిసెను పో నీదు తలఁపు ల వెల్ల,
 పొడగంటి పో నీదునడవడు లెల్ల,
 బయలెక్కఁ బో నీదు బాజార మెల్ల,
 వరదబోయెన నీదుబాస లవ్వెల్ల,
 మతకమ్ములే నీదు మచ్చిక లెల్ల,
 మన్నయ్యెనే నాదు మన్నన లెల్ల,
 వమ్మయ్యెనే నాదు నమ్మిక లెల్ల,
 పొలివోయెనే నాదు పోరామి యెల్ల ;
 అకట ! యింతటిదాస వని నేరనైతి ;
 అయ్యయో, నిను నమ్మి అగడు నొందితిని;
 నినుఁ గట్టుకొని చాల నీచుఁడ నైతి ;
 కొలమువారల కెల్ల పలుచ నైపోతి ;
 నాసాటివారెల్ల నవ్వఁ బాలైతి ;
 నాదుపెద్దలవేరు నలుపుచేసితిని ;
 ఓసి గయ్యాళి, ని న్నొల్ల నే నింక :
 నీమిండఁ కున్నట్టినలవున కరిగి,
 కొంకు జంకును నరగొర లేనియట్టి
 బోగాలు పొందంగఁ బొమ్ము, పోపొమ్ము.'
 అని యిట్లు దుర్భాష లాడ నాలించి

గరితల తలమానికంబై వెలుంగు
 చిన్ని యాయెఱుకత చెవులలోపలను
 కదురు లెఱ్ఱగఁ గాల్చి కట్టగాఁ బట్టి
 గట్టిగా గ్రుచ్చిన కై వడిన్ నొచ్చి
 నిలువు నీరైపోయి, వెలవెల్లబోయి,
 వెఱ నొంది కంది నివ్వెఱ నొంది కుంది,
 'అయ్యో, దైవమ యిదే మన్యాయ మయ్య,
 న న్ననుమానించె నాచెల్వూఁ డిప్పుడు!
 ఓ ప్రొద్దుదేవరా, ఓవేడివెలుఁగ,
 వేయిచేతులతోడ వెలుఁగొందువాఁడ,
 జగముక స్నుగువాఁడ, చాయమ్మమగఁడ,
 జనులచై దములెల్లఁ గనుఁగొనువాఁడ,
 ఎఱుఁగవే నీవు నాయీలువుతనము?
 ఓతల్లి బూదేవి, ఓరిమినెలవ,
 ఓసంపదలగనీ, ఓపంటవలఁతి,
 ఓ తేగములకొట్ట, ఓతొల్పితిట్ట,
 నీచల్వచేఁ గదా నిలుచును జగము?
 దమ్మాల కెల్ల నాదరువైన యమ్మ,
 తెలియదే నీకు నాతలఁపుచందంబు?
 సాకి వై నను నీవు సాఁక రావమ్మ!.

మ డు క త

మాతల్లి, యాకసమా, యెల్లయెడల
 నిండియుండువు గదా నీవు జగాన ?
 ఓగాలిదేవరా, ఓతండ్రికాన,
 నీవు తారాడని నెలవులు గలవె ?
 తెలియ లేరే నాదు పొలఁకువ లెల్ల
 నేఁ డిదేమో చెడ్డ నింకె వాటిల్లె;
 నామనుగడ నంటె నల్లనిమచ్చు;
 మొదల నామనువుకే మోసంబు వచ్చె:
 మానంబు చచ్చె, నెమ్మది నొచ్చి విచ్చె;
 పాన మిం కేటికి, బ్రతు కేటి కింక ?
 పలుకరే మీరు నాతలఁపుచందంబు,
 నుడువరే మీరు నా నడవడితీరు,
 చెప్పరే మీరు నా చెయిదాల సరణి,
 చూపరే మీరు నా సుద్దంపు గొనము,
 కాపాడరే మీరు కనికారమునను,
 తీర్చరే నానేస్తు తీరనియలుక,
 మాన్పరే నాచెల్వు మదిలోని కొంకు,
 నిలుపరే మీరు నా నిండుకాఁపురము ?
 నే నోర్వరాని యీ నిప్పచ్చ నిందె
 విదళించి నను నేఁడు బ్రదికింపరయ్య !

మ డు క త

అని దేవతలకెల్ల అంజలి పట్టి
 భక్తితో ప్రార్థించి భర్తను డాసి
 కరములు జోడించి కాళ్ళపై వాలి
 కన్నుదమ్ముల నీరు కాల్యలై పార
 కంపించుమేనితో గడ్గదస్వరము
 గదుర నేడిచె జాలిఁ గదిరి రా ల్లరఁగః
 'నాసామి, యెఱుఁగవే నాయెదతీరు;
 నారాజ, తెలియవే నానడవడిక ;
 ఎవ్వారు పుట్టించి రీ రోతమాట ?
 ఎవ్వారు కల్పించి రీలాటి దూఱు ?
 చెనఱు లెవ్వారైన చెప్పిరే ? చూడు,
 నమ్మి కెల్లయ్యెనే నాజోడ, నీకు ?
 నాపాపమున నేఁడు నాయందు నీకు
 అటువంటియనుమాన మయ్యెనే గాని,
 ఏకళంకైనను నెనసెనే నన్ను ?
 నిన్ను దైవంబుగా నేఁ గొల్చుచుంటిఁ
 గాని నే కలనైనఁ గాని యెన్నఁడును
 కన్నార పెరవానిఁ గనియైన నెఱుఁగ;
 వెలిచవుల్ తలఁపులోఁ దలఁచు తే నెఱుఁగ
 మన మక్కువలు చూచి, మనచెల్మిచూచి,

మ డు క ఠ

మన నేస్తమును జూచి, మనమన్ని చూచి,
 కన్ను గుట్టిన చెడ్డకామిని యెవతొ,
 సూడు గైకొన్నట్టి చుప్పనా తెవతొ
 నీలివార్తల నల్ల నిందెలు పన్ని
 కల్లలు నిజములు గాఁగ నమ్మించి,
 బుద్ధులు మల్లింపఁ బోలును నీకు.

ఏగట్టివాయి నీ కీబోదఁ జేసె ?
 ఏ నీచురాలు నీ కీ బుద్ధి గఱపె ?
 ఆజంత యిటు వచ్చి అందఱుఁ జూడ
 నేను చేసినయట్టి నెప మిట్టి దనుచు
 నుడుగక నామ్రొల నుడుగంగ రాదె ?
 చాటున మాటున చాడీలు చెప్పి
 కొంపలు గూల్చుట గొప్పతనంబె ?
 ఇట్టిపాపము నొడిగట్టుకొన్నట్టి
 తాఁగ తా ముందుకు రాఁగల్గునొక్కొక్క ?

అని గట్టిగా పల్కు నాపల్కు లెల్ల
 ములుకులవలె నాటి కలుకుమనంగ
 అలుఁగు నాటిన పులివలె చెట్టువెనుక
 నొదిగి కన్నొనెడు నమ్మదవతి కినిసి

చర్రున నివలికి చనుడెంచి నిలిచి,
 'ఏమని ప్రేలితివే యోసి తులువ?
 ఏమని కూసితివే యోసి బసివి?
 ఏమని వా?తివే యోసి చెడిపె?
 నే గట్టివాయినా, మూఁగవా నీవు?
 నే నీచురాలనా, నీ గొప్పతనము
 ముందు? నే జంతనా, ముగుడవా నీవు?
 మగనికి తనమూఁడ మక్కు వెంతున్న,
 పెనిమిటి త న్నెంత ప్రేముడిన్ గన్న,
 పురుషుఁ డెంతటి గారమును చేయుచున్న,
 తలునికి కన్నులు తలకెక్కరాదు;
 ఎదిరి నెన్నఁడు నీసడింపఁగారాదు;
 ఎరుసున చూడరా దెవరినేఁ గాని;
 ఉల్లసంబాడరా దొరుల నెవ్వరిని:
 నీయంతదానవు నీవు, నాయంత
 దానను నేను గదా! నేను వినఁగ
 వంకడొంకలు పెట్టి పదిమందిలోన
 నూరకే నిందించు టొప్పునే నీకు?
 మగఁడు నీవును గూడి సుగము లొందంగ,
 నే నోర్వ లేకుంటినే నీచురాల?

మ డు క త

మగఁడును నీవు మమైకమ్ము నొంద,
 నే చూడ లేకుంటినే చుప్పనాతి ?
 మగఁడు ని న్నెపుడు హెచ్చుగ బుజ్జింప
 నే సైఁప లేకుంటినే నంగనాచి ?
 మగఁడు నీమాటలో మసలువాఁ డనుచు,
 మగఁడు నీమాయలోఁ దగిలినాఁ డనుచు,
 మగఁడు నిన్నే చాల మరిగినాఁ డనుచు
 ఇంతగా త్రుళ్లింత లేలనే సవతి ?
 మగవారిమక్కువల్, మగవారిచెలిమి,
 మగవారివగలు నమ్మగరాదు సుమ్మ !
 పడుచుఁదనంబు లెప్పుడు నిల్వఁబోవు;
 చక్కందనమ్ములో సతములు గావు;
 అవి రెండు పోయినయవల పూఁబోండ్ల
 వగలు నొద్దికలు గవ్వకు చెల్లఁబోవు;
 తనిపి బాలలఁ గన్నతల్లి యఱాఁదాఁక
 మగవారు లాలించి మాటలాడుదురు;
 సకుల మైజిగిలిగి సడలెడుదాఁక
 పురుషు లనుసరించి బుజ్జింఁచెదరు ;
 నేఁటిబోగాలెల్ల నితైముల్ గావు ;
 నేఁటిసుకమ్ములు నితైముల్ గావు ;

మ డు క త

నేటిసంతోసాలు నిత్రైముల్ గావు ;
 నేటినెయ్యమ్ములు నిత్రైముల్ గావు.
 వనిత తా నెంతటి వగలాఁడి యైన,
 మగువ తా నెంతటి సొగసుక త్రైన,
 చాన తా నెంతటి చదురురా లైన,
 మడఁతి తా నెంతటి మాటకా రైన,
 మిడిసి రాలఁగ రాదు మిను మన్ను మఱచి:
 తనబాగ్గ మేతీరు తారుమారవునో,
 తన కెన్నఁ డేగతి దాపురంబవునో,
 తరమానె తెలియంగ నరుల కింతైన ?
 ఓసి గరాస, ఓసోసి పిసాళి !
 పోతరంబున మించి పొంగెద వేలె ?
 నీపొంగువాఁడెల్ల నేలలోఁ గలియ.
 ఏటికే నీ కింతయీసు నామీఁద ?
 ఏటికే నామీఁద నింత మచ్చరము ?
 ఈలాటి సూడు నీ కేటికే సవతి ?
 ఏయన్నమును పున్నె మెఱుఁగనియట్టి
 న న్నాడిపోసిన నాలుక చెడదె ?
 మగవాఁడు మెత్తనిమదివాఁడు గాన
 పొగ రెక్కి యీలాగు తెగి వీదిలోన

మ డు క త

తెగసాఁగెదవు గాని, మగనాఁడు సుంత
 తెగువరి యైన నీపగిది వాగుదువె?
 నాకు దారము గట్టి నన్ను ప్రేముడిని
 లాలించి పాలించి బాలలఁ గాంచి,
 వలపులో బులుపులో వాలలాడించి,
 నాముద్దు చెల్లించి, నన్ను మన్నించి,
 నాతోడినీడయై ననుఁ బాయలేక,
 నాతోడిలోక మైసటి నామగని
 మందుమాఁకులు పెట్టి మరులు పుట్టించి
 తగులుకు వచ్చి నాసుగము హరించి
 కులుకుటే గాక, నల్లరిలోను బట్టి
 ఉత్తినే తిట్టేవు జిత్తులమారి,
 మగవాని మరియాద మంటలోఁ బెట్టి,
 మగవాఁడు సిగ్గుచే మాన్పడి చూడ,
 చాగు శే! బోగముచానచందాన
 కారుకూఁతలు పాటగాఁ బాడుకొనుచు,
 చేతులు తిప్పుచు తైతక్కలాడ
 తగవరు లెవరేని నగిపోరె నవతి!
 ఇంఱోయాగడము నీ కేటికే నవతి!
 ఈమిట్టిపాటు నీ కెన్నాలై నవతి!

మ డు క త

ఈతుళ్లు తెళ్లు కాసీలేవె సవతి !
 అని యీసడించుచు సదరిపాటునను
 మేకపై బెబ్బులి జోకమై దూఁకు
 టీకుస మై పెంచి, లోకులు బెదర,
 మి త్తిరూపున మీఁదిమీఁదికి వచ్చి
 బుగ్గలు పొడుచుచు పగ్గెలాడుచును
 గగ్గోలుచేయు నక్కామినిం జూచి,
 ఆచిన్నియెఱుకత లేచి నిల్చుండి,
 'చూచితిశే, మీరు చూచితి రయ్య,
 లోకులారా, నాడె లోటుపా టున్న
 ముచ్చెలు గొని నన్ను మోఁదింపరయ్య !
 మొదలుగా విన్నావు గదర నాజోడ,
 ముదలచేయుము నేరమును నేరుపఱచి ;
 నీ కడ్డ మున్నదే లోకమ్మునంచు ?
 మమ్ము నెమ్మిని పెంప మందలింపఁగను,
 తిట్టంగ కొట్టంగ తెంపున చంప
 నాయ మున్నది నీకు నాయేలువాఁడ !
 త న్నేమి యంటి, నా తప్పేమి గంటి ?
 అది యిట్లు కయ్యానికై కాలు దువ్వి
 చెలశేఁగి దూఱుచు చిందులాడంగ

మ డు క త

మిన్నకుండెదు నాయమే నీకు నకట !
 కానివాఁడుగ నీవు కలిగించుకొనక
 యూఁకొని యూరక యున్న నాసవతి
 లోకువగట్టి యఱ్ఱాఁతలం బెట్టి
 న న్నేచఁకుండునే నాయెమ్మెకాఁడ ?'

అని యింక యేమొ మాటాఁడెదులోస
 ఆపెన్ద కొరవంజి కోపాస రేగి
 పెనుసత్తివలె వచ్చి పెళ్లుపెళ్లునను
 రెండుచెంపలు గొట్టి కెట్టఁ బట్టిడ్చి
 పడఁ దన్ని మదిలోని పగ దీర్చుకొనియె.

అప్పు డాయెలనాఁగ, ఆయొర్చి యేమొ,
 చప్పున లేచి యాసవతాలి డాసి,
 'ఓయక్క! యిటు నేయ నొప్పునే నీకు ?
 నాయక్కవలె నెంచి నడచెదఁ గాక;
 నేను చేసిన దేమి నీపట్ల, చెపుమ !

ఈసు నీయందు నా కిసుమంత లేదు ;
 పడుచుఁదనంపు కావర మేమి లేదు ;
 చక్కందనమ్మున కెక్కడి కమ్మ !
 నీకన్న చక్కన నా కేమి కలదు ?

మ డు క త

నీవు చెప్పినయట్టి నీతులన్ నేను
 నిక్కమ్ములని మున్నె నెఱ నమ్మినాను.
 కాన నితైమ్ములు కానట్టివానిఁ
 గట్టివానిఁగ నమ్మి గరువింప సుమ్ము!
 నీ కొక్కమాట నే నిదె విన్నవెఱతు;
 తలపెట్టలే దింతదాఁక నీయూసు;
 నామగం డేటికో నామీఁద నలిగె;
 ఏతప్పు నావల్ల నిసుమంత లేదు;
 మొఱకు లెవ్వరొ చెవి గొఱికినా రనుచు
 ననుమానమున నట్టు లాడితిఁ గాని
 నీమీఁదిపగచేత నే నాడలేదు;
 నీమీఁద పొర వేమి నామది లేదు?
 ఆమాటలకె నీకు నలు కేల వచ్చె?
 ఊలు కున్నదానికే అలు కెక్కు వనుచు
 సామెత విందుము జగతిలోఁ, గాన
 నీవె దీనికి మూల మేమో యటంచు
 నామది గట్టిగా ననుమాన మొదవె.
 అక్క, యింకొక్కమా టాలింప వమ్మ!
 మగఁడు ని న్నేవగింపఁగఁ జేతు ననుచు,
 నీసుగంబుల కెల్ల నే నాసచేసి

ని న్నొల్లకుండంగ నేఁ జేతు ననుచు
 లేనిపోని తలంకు లూని యున్నావు;
 బ్రమ జెంది నామీఁద పగ బూనినావు;
 నేను నీ కడ్డంబు నిలిచినా ననుచు
 మగని న న్నడఁబాప మది నెంచినావు;
 ఎమేమి బూమెలో నామీఁద పన్ని
 యేలికతలలోని కెక్కించినావు;
 కాకున్న నీ కేల కలిగె రోసమ్ము?
 ఇపుడు నీచేసిన యీ రట్టు చూచి
 మెదలక తా నేల మిన్నకున్నాఁడు?
 లక్కరో, నామీఁద నలుగఁ బోకమ్ము!
 నిండెలు మోపుట నీతి గాదమ్ము!
 చాడీలు చెప్పుట పాడి గాదమ్ము!
 కాఁపురాలను గూల్చు గడుసుందనాలు
 చేత లిల్లాలికి చెల్ల వోయమ్ము!
 మగఁడు మక్కువతోడ మగువ నేలుటకు
 మూలము బంగారుసీలమే కాని
 మాటతేటలు గావు, మచ్చికల్ గావు;
 వగ వద్దికలు గావు, నగవులు గావు;
 గారముల్ గావు, సింగారముల్ గావు;

ప డ్డు క త

సయ్యాటములు గావు, చదురులు గావు ;
వలపించుటలు గావు, వగవులు గావు.

మగనిపై మనసులో మక్కువ యున్న
మగువపై మక్కువ మగనికి నుండు.
మగనిమనస్సు చూఱగొనంగ నెంచు
మగువ నిండుమనమ్ము మగని కీవలయు.

మగని లోఁబఱచుకో మదిఁ గోరుమగువ
మగఁడు తన్నే కోర మదిఁ గోరుమగువ
తనదు మనస్సుచే, తనమంచిచేత,
తనమేలుపనులచే తన మగం డలరి

తను మెచ్చుకొనెడు రీతిని మనవలయు ;
అంతియే కాని నాయక్కరో, వినుము,
మాటతేటలచేత, మాయలచేత

మగవానిఁ దనబానిసగఁ జేసికొన్న
కలకాలమును నిల్వఁగలుగ దా వలపు.

మనసు లొక్కటియైన మక్కువే యైన,
తనువు లున్నన్నాళ్లు తరలక నిలుచు.

తలఁపునం దీమాట నిలుపు మోయమ్మ !
మాయక్క-, మరియొక్క మా టాలకించు :

మ డు క త

అచ్చిక బుచ్చిక లిచ్చకా లాడి
 కొండెంబు లొరులపైఁ గొంకక చెప్పి
 మగని మెప్పించి తా మరగించుకొనఁగఁ
 దలఁచు తెంతయు వెఱ్ఱితన మాను గాని
 వెలఁదికోరికి నెఱవేఱదు సుమ్ము!
 నిలుకడమీఁదను నిజమెల్లఁ దెలిసి
 ముగుదకున్న సుగంబు మొదటికి వచ్చు.
 మంచితనముచేత, మక్కువచేత
 మగవాని కై వసంబుగఁ జేసుకొన్న
 మగనాలు సుగముగా మనుగడ గడపు.

ఈసున్న చెలికి సంతోసంబు నున్న.

ఈనానుడిని మది నిడుకోఁగదమ్మ!
 తోడఁబుట్టవులట్ల కూడిమాడుచును,
 నే స్తంబు గట్టిన నెలఁతలరీతి
 కలసి మెలసి యున్న చెలులము మనము ;
 కయ్యమాడుటలు చుల్కన గాదటమ్మ
 పెద్దదానవు నీవు, పిన్నను నేను ;
 నేను నేరనిదాన, నీవు నేర్పరివి :
 నీ చెల్లెలుగ నెంచి ననరుతోఁ జూచి

మ డు క త

నను గారవింపవే నాతల్లికాన !
 అని వేడుకొనుచున్న యంగనకా జూచి
 సవతి కావున చిన్ని పువ్వుబోణిమీఁద
 సవతు గానని యీసు సహజంబు గాన,
 సవినయంబుగ నన్న సరసోక్తు లెల్ల
 సవినయంబున నాడినట్టు లూహించి,
 ఆపెద్దయెఱుకత యలుక రెట్టింప
 ప్రేలంగఁజొచ్చె నోరికి వచ్చినట్లు:
 'ఓసి మాయలమల్లి, దోసాలవెల్లి,
 ఓసోసి వేసాల యూసరవెల్లి !
 మోసాలలో నన్ను ముంపఁజూచితివా !
 మొగవానిఁ దెగిమొత్తి మోసాల కేగి
 మొఱుఁబెట్టినట్టు నామ్రమాలకు వచ్చి
 వగచుచు వగచుచు వాతలిడ్లట్టు
 నను వేడుకొనులాగు నటియించుచుండి
 కారు లంటివి పెద్ద నేరమ్ము మోపి:
 నాగొనా లెఱుఁగనినరు లెవ్వరై స
 నిజమని నమ్మిన, నీచురా లనెడు
 వాడు రాదే నాకు వగలాఁడికాన !
 ఇటువంటి మాయ లిం కెన్ని నేర్చితివె ?

మ డు క త

మటుమాయలాఁడినో, మాటిమాటికిని
 నామగం డంటి, కాణాచివే నీవు?
 మనమగం డసరాదె? మాటమాత్రమున
 మగఁడు నావాఁడుగా మాటిపోఁగలఁడె?
 పొలితి, యీమగఁడు వెంగలివాఁడు గాన
 మాయమాటలచేత మన సుబ్బఁజేసి
 కరగించి మరగించి మురియుచున్నావు.
 మగవాఁడు గడుసరిమఁసువాఁడైన
 గడియైన నీ నాటకము సాగఁగలదె?
 ఏనాటికైన నీ యీబాటకములు
 తేటతెల్లముగాఁ దెలిసి యేలికకు
 వెగటు పుట్టెడునట్టి వేళ రాకున్నె?
 ఈలాగు పెద్ద ప్రోయాలాడినట్టి
 మాటలలో పోటుమాటలు కొన్ని
 మగనిడెందమునకు తగిలిన ట్లయ్యె.
 సింగనిమదిలోను చిరమరల్ వుట్ట,
 కాంతాళమున పెద్దకామిని మున్ను
 చిన్న చేడియమీఁద చెప్పినయట్టి
 కొండెముల్ నమ్మి యాకోమలిమీఁద
 నేవగొన్నకతాన నెఱుకు కన్నాకు

మ డు క త

చీకాకుపడినట్టి చిత్తంబుతోడ
తా కాఁకపడి చిన్న తనివి కిట్లనియె:

'ఓసి దోసి, పిసాసి, ఓసి రాకాసి!
ఇంతగందరగోళ మేల పెంచితివె?
ఏమి చెప్పితి నే నే నిందాఁక నీకు?
పాటిసేయవు నాదు మాట సుంతైనః
నను లెక్కచేయకున్నా వెంతపోగరె?
నెఱవీది కెక్కి నన్నే చూడుఁ డనుచు
గంతులువేతురే గతిత లెందైన?
ఇల్లాలి లంజన్న నిలు దూఱు నంద్రు;
ఇల్లాల వాదువే? యిటు రజ్జులాఁడి,
మగవాని నమ్మించి మనఁజూతు వహహ!
నీమాయలకు లొంగి నినుఁ గూడి మరల
సరివారు నవ్వ కాపురము సేయంగ
బేలనే? యీహటం బేలనే? యాస
లేలనే? యడియాస లేలనే? యింక
నేలనే నిన్ను; నీ వెందైనఁ బొమ్ము.
పొమ్ము పొ మ్మింక నీపోకిళ్లు మాని.
పోకున్న సైరింపఁబో నింక నిన్ను.'

మ డు క త

అని యిట్టు లెఱుకువాఁ డాగ్రహం బడర,
 గండఁడై ఖండసగా నాడినట్టి
 యాపల్కు లాలించి యాముద్దరాలు
 గుండె తల్లడ మంద కొయ్యయైపోయె ;
 కడఁబట్టి ప్రాణంబు పుడమిపై వాలె.
 అది చూచి ప్రజలెల్ల హాహా! యటంచు,
 ఇల్లాలిదురవస్థ కెద జాలిపడుచు,
 ' అయ్యయో ! మూర్ఖిలై నాబాల బేల,
 చల్లరే చన్నీళ్లు చామమోమునను !
 మెల్లన విసరరే మెలఁతుక ' కనుచు
 చెలువ లాకోమలి నేద దేఱంగ
 చేరి చల్లనిసేవ చేసి రావేళ.

తత్తరంబునఁ జూచె దాని నాసవతి.
 ఉత్తలంపడి చూచుచుండెను మగఁడు.

ఎలనాఁగ యంతలోపల మూర్ఖదేరి
 రెండుచేతులు మోడ్చి రిప్పున నరిగి,
 విడిచిన పువ్వుతో విలసిల్లు ననఁటి
 పెనుగాలిచే పుడమిని గూలినట్టు,
 ఎఱుకుపాదాలపై నొరగి యెల్లెత్తి

మ డు క ఠ

గండుకోయిలభంగిగా నేడ్వఁదొడఁగె.
 'ఓదొరారా, నవతితో వాదేల నాకు ?
 నెనరు చూపినఁ జాలు నీవు నామీఁద ;
 కనికరించినఁ జాలు కాసంత నీవు ;
 జాలిఁ జూపుము, పది వే లదేచాలు :
 నీమేలు నామీఁద నిరుకుగా నున్న
 నవతిజో లేల, యేసంత నా కేల ?
 సరకుసేయనుసుమీ జగ మేమియైన ?
 "సైఁపుతో నీతప్పు సైరించినాఁడ"
 నని యొక్కమాట నీ వాడవే సకుఁడ !'
 అనుచు మోమున దైన్య మతిశయిల్లంగ,
 వినువారిమనసుల పెనుజాలి గొలుప,
 కొసరి పల్కెడు వేఁడుకోలు పల్కులకు
 మాఱుమాటాడంగ నేర కాయెఱుకు
 కనుచుండ బొమ్మయై కను లప్పగించి.
 'పలుకవా ! పలుకవా ! పన్నీరుమొలక !
 అలుక చాలింపవా, అపరంజిచిలుక !
 రచ్చించవా నన్ను, రతనాలపలక !
 నాకుదేవరవైన నీదుముంగలను
 పాదాలు ముట్టి నే బాసచేసెదను ;

మ డు క త

ఒట్టిడుకొందు, నీ వాక్కింత తాళి
 నాసత్తైమును జూడు నాదైవరాయ!
 బెబ్బులిమీసాలు పెసవేసి యీడ్తు;
 తాఁకెద నలిగిన తాఁచుకోరలను;
 కడలిఁ జొచ్చెద, నగ్గి వెడలివచ్చెదను:
 నమ్మక యిప్పింతు నా బైలుచేత;
 సాకిరులుగఁ జేతు నా కోటిసురల;
 ఈపంటవలఁతిచే నిపుడె పల్కింతు.
 నలను దూలింతు, తీక్కలను రాలింతు;
 విటతాటపఱుతు రేవెల్లు, వేవెల్లు.
 నమ్మవా, నమ్మవా, నాముద్దుమామ?
 కనవ, నాకనుచెందొగలచందమామ?
 చూడవా, నాసుద్దిసుద్దిచందంబు?
 వీడవా, యెద నాటి వేఁచు చిందంబు?
 మానవా, నామీఁద మదిగొన్న చలము?
 పూనవా, సన్నోముబుద్ది నిచ్చలము?
 నాదుకందనగాయ, నాజీవగట్ట,
 వలపులకోవ, నాతలుపులతీవ!
 నీక్రేవసన్ను రానీవతే' యనుచు,
 'కొసరక స న్నేలుకోవతే' యనుచు,

మ డు క త

పలుపలువిధముల భయభక్తు లడర
 బతిమాలు బామాలు భామను చూచి,
 చేడియపల్కు లచ్చెరు వొందఁజేయ,
 కరఁగి యుల్లంబు లక్కటికంబు గురియ,
 ఎఱుకుమోరకుఁడనం బేవ పుట్టింప,
 ప్రజలు భావోద్రేకపరవశు లగుచు,
 'ఓరోరి మూర్ఛుఁడా, ఓకిరాలకుఁడ,
 ఓరోరి ధూర్ఛుఁడా, ఓరిఘాతుకుఁడ?
 ఏమిరా యీపంత మీయింతిమీఁడ?
 ఏలరా యీచలం బీబాలమీఁడ?

చాలురా చాలురా సాదు వాదువులె!
 చాల్పాలు పోపోర చపలచిత్తుండ!
 పక్షపాతంబు కన్నడుచున్న దొర!
 వలపక్ష మల పెద్దభార్యపై నీకు
 గాటమై నాటినకరణిఁ గన్నడియె;
 న్యాయంబు గాదు; నీనడవడి యెల్ల
 లోకుల కీవేళ రోత పుట్టించె.

వనిత యెంతటి పతివ్రతయొ కాకున్న
 శపథంబు లాడునే సత్యంబు దెలుప?

మ డు క త

శ్రీలసంపదయొప్పు బాల గాబోలు,
 ఏడిపింపకురోరి, యిక్కట్లు వచ్చు.
 గతీతల తలకట్టు గాసిఁ బెట్టెదవు;
 కొల చుట్టుకొను నూరకున్న మా కెల్ల.
 ఒక్క పరీక్ష యీయువిదచేఁ దెలిసి
 సుదతి నీ వేలుట శుభమాను నీకు.
 అని యొక్కపెట్టున నందఱు నాడ
 ఎట్టకేలకు గాని కీకొనె వాడు.
 అప్పు డాయతివ దిగ్గన లేచి నిల్చి,
 ప్రజ లెల్లరిని జూచి ప్రాంజలి పట్టి,
 'ఎకిమీఁడ, నేఁడు వీరెల్లరుఁ జూడ,
 ఎల్లవేల్పులుఁ జూడ, నేదోన మెఱుఁగ
 నేను నిక్కమటంచు నీదుముంగలను
 మడ్డు దీసెదను, నామైమ గన్నోనుము;
 తీయునో నాయక్క, తేఁకువన్ గనుము'
 అని ఖండితమ్ముగా నాడినయట్టి
 శపథంబు విని, గుండె జలదరింపంగ,
 ఆపెద్దయెఱుకత యేపెల్ల నణఁగ,
 కుక్కిన పేనయ్యె గ్రుక్కుమిక్కనక.
 'నలుగురిలోపల నగుబాటు లయ్యె;

మ డ్డు క త

మడ్డు దీయుటయంచు మాయ నాసవతి
 గడ్డుపరీచ్ఛ యెక్కడ దాపరించె ?
 మడ్డు దీయు టనంగ మాటలా యేమి ?
 అసుద్ది కెంతయిల్లాలు గావలయు ?
 నావంటియొక పాటినాటికిఁ దరమె ?
 పదిమంది తన్ను శాబాసందు రనుచు
 పగ్గె లగ్గలముగా పలికెనే కాని,
 తలఁగక తాఁ దీయఁగలుగునే మడ్డు ?
 తీయునో యేమొ బల్ తెరవాటుకత్తె,
 మటుమాయలాఁడి, తా మందులు మాఁకు
 లెన్ని నేర్చినదా ? లేకున్న నేఁ డిట్లు
 పతినలు పట్టినే పజ యాలకింప ?
 తన కవమానంబు తప్పదో' యనుచు
 నబల గుండెలు గుబగుబలాడ నుండె.
 ఎఱుకఁ డాపలుకుల కెద తొఱుపడఁగ
 నేర కేమియు నట్టె నిలువడిపోయె.
 అప్పు డాప్రజలలో నాయన్న మిన్న
 కలఁగక పలికినపలుకులం గూర్చి
 మానిసి కొక్కొక్కమాటగా నాడ
 కలకలం బుదయించె గంధ్రగోళముగ.

మ డు క త

ఇట్టి సందడిలోన నెల్లరి చూడ్కి

ఆచిన్ని జోగిణినే చేరియుండె.

అది యంత పెదవిని గదపినట్టై న

నిశ్శబ్ద మైపోయె నిఖిలంబు నచట.

‘చెలువుఁడా, నేఁడు బోసేసియున్నాను ;

నిట్రుపాసముతోడ, నేమమ్ముతోడ ;

సత్తెంబు సూపుట క్రొత్తడి తగవు ;

ఎల్లఁ బూనెదఁ గాక యీకర్ణమునకు,

సెల వీవె నేటికి చెంగనా లిడుదు.’

అనుపల్కు లాలించి యట నెల్లవారు

శౌదల లూఁగించి రాఁగాక యనుచు.

ఎఱుకువాఁ డొడఁబడె నీచందమునకు ;

ప్రజలెల్ల సంతోసపడిరి డెందముల ;

నెవరిదారిని వార లిండ్లకు చనిరి.

మడ్డు దీసెడు వింతమాట యూరెల్ల

నానోట నానోట నపుడె వ్యాపించె.

అబ్బురంపువిశేష మైనకతాన

ఆచుట్టుపట్టలయం దున్నయట్టి

పల్లెలు పట్టాలు ప్రాఁకె సవ్వార్త.

ఆశీలవతి యట్టు లగచాట్లుపడుట

మ డు క త

చూడఁజాలఁగలేక సురలతోఁజెప్పి
 తోఁడైచ్చి యామెకుఁ దోడుపడంగఁ
 బూని యేఁగెనా నాఁగ భానుండు చనియె.
 నిర్దోషురాలైన నలఁతుకమీఁద
 చెడునింద మోపిన చెనఁటిపై ప్రకృతి
 కినిసెనో యన సంజకెంజాయ లొలసె.
 మచ్చరించినయట్టి మదవతిబుద్ధి
 అంధకారనిమగ్న మగుసన్నరీతి
 నిబిడాంధకారంబు నిండె లోకమున.
 ఇరువురాండ్రకు మధ్య నిఱుకులోఁబడ్డ
 పురుషులు మతిమాలి వెరవులు మాలి
 యలయుచు కొట్టుమిట్టాడుకై వడిని
 కటికిచీఁకటిలోను కను గానరాక
 ప్రాణికోటులు పాట్లుపడుచుండె మిగుల.
 లోకయాత్రను చేయు లోకుల కెలమి
 బాసటసడు పుణ్యపరుల తీరునను
 జీవయాత్రికుల కాచీఁకటిలోన
 దీపికల్ జగమెల్ల జూపుచునుండె.
 సవతిపై సొడ్డుగా సాహసం బడర,
 తెల్లవారఁగ మడ్డు దీతు ; నామగని

మ డు క త

మనసు మెప్పింతు; నామగఁ డెల్లి నన్ను
 కైకొను నేకుండుకందులు లేక;
 సరివారిలో నే మసలఁ గండు ననుచు
 చిన్ని యాయెఱుకత చిత్తాంబుజమున
 జనియించుచున్న యాశాజ్యోతు లనఁగ
 మెఱసె చుక్కలు మింట మినుమినుక్కనుచు.
 ఈలువు గలిగిన యిల్లాలిమీఁద
 పట్టరాని యసూయ పడి నింకె గట్టి
 నట్టియాకట్టిడి మిట్టిపా టెల్ల
 ననతికాలంబులోననె మచ్చమణఁగుఁ
 గద యన్నపగిది లోకము మాటుమణఁగె.
 నేరముల్ చేసిన నీచులు తమిని
 జడియుచు నిసివేళ చరియించుకరణి
 గూబలు వెలువడె గూళ్లలోనుండి.
 కాలమన్ మైదెఱుకలవాఁడు చెలఁగి
 నిలువున తెలివిసామ్ములు దోచుకొనఁగ
 నిఖిలజీవులమీఁద నిదురమత్త నెడు
 మచ్చమందును జల్లి మైకమ్ము గొలిపె.
 గరితలమిన్నయా నెఱుకతమీఁద
 కటికికల్లలు చాల కల్పించి చెప్పి

మ డు క త

యపవాదు పుట్టించినట్టి తొయ్యలికి
 తలవంపులగు నేడు, తప్పదటంచు
 గట్టిగా నొక్కి వక్కాణించునట్లు
 కోళ్లు మువ్వరుసలన్ గూసె గొంతెత్తి-
 తెలవారుమును మడ్డు తిరునాళ్లు చూడ
 పల్లెపల్లెలనుండి వైసమై వచ్చు
 ప్రజకు మార్గముఁ జూప ప్రాగ్దిశారమణి
 కడఁగి పట్టిన దొడ్డకరదీప మనఁగ
 వెలిఁగె తూరుపుచక్కి వేగురుచుక్క.
 క్రొత్తడి మిన్నలన్ గూర్చిన కథలు
 సత్తాలు మహిమలు శాపాలు శాస్త్రు
 లద్భుతకార్యంబు లక్కజం బొదవ
 పెద్దలచే విన్న పెక్కు చందములు
 కుతుకంబుతో చెప్పకొనుచు నేతెంచు
 ప్రజలకంఠధ్వనుల్ పక్షులధ్వనులు
 కలసి యాయూరెల్ల కలకలం బయ్యె.
 వీరకమై లోకంబు చీకాకుపటిచి
 యేఁచు చీరతి సోఁకు నేపు మాపంగఁ
 దలఁచిన లోకబాంధవుడై స యినుని
 చండప్రతాపతేజఃపుంజ మనఁగ

మ డ్డు క త

నరుణకాంతులు పర్వె నాకాశవీధి.
 దినరాజు విడిచిన దివ్యమయూఖ
 బాణపకంపరబాధల కోడి
 చీకటిరాకాసి కాకులై వచ్చి
 కావుకావు మటంచు కమలబాంధవుని
 పాడుచు దిశలకు పటచుచందమున
 కావుకావుమటంచు కాకులు వెడలె.
 తనబ్రతు కేమానా, తన గతేమవునా
 యని గుండె తటతటలాడంగ నున్న
 చాడీలయెఱుకలసానిమో మట్లు
 కలువకన్నె మొగంబు గ్రక్కున మొగిడె.
 తనదుశీలముపట్ల, తనచి త్తశుద్ధి
 పట్లను, తనదైన పతిభక్తిపట్ల
 గట్టినమ్మక గల్లి క్రాలెడుకతన
 ధైర్యంబు స్థైర్యంబు దనరిన దగుట
 గరితయాస్యము కలకలలాడునట్లు
 పద్మిని వికసించి ప్రభచే రహించె.
 నిఖిలదేవతలను నెమ్మోఁ దోడ్తెచ్చి
 కనరానిగతి నిల్పి గగనభాగమున
 మహాసీయమగు సాధ్విమహిమాతిశయము

కడుసడ్డతో వేయికన్నులన్ జూడ
 నింగిపై పొడవెక్కి నిలిచెనో యనఁగ
 ప్రభవించె శ్రీసూర్యభగవానుఁ డపుడు.
 అటమున్నె వేకువ నరుఱోదయంబు
 గాకుండ లేచి యా గరితలమిన్న
 చెఱువులో స్నానంబు చేసి యే తెంచె ;
 గ్రామ దేవతగుడికడ నొక్కయెడను
 గోమయంబున శుద్ధి గొనకొని చేసి
 బాగుమీఱఁగ రంగవల్లికల్ తీర్చి
 పద్మాసనస్థ యై పడఁతి కూర్చుండి,
 హృదయేశ్వరునిఁ గూర్చి, యిలువేల్పుఁగూర్చి
 నరిలేని నిష్ఠతో జపము గావించి,
 పిడుకలతో దాలి పేర్చి యొక్కెడను
 నిప్పు ముట్టించి నూనియ నించినట్టి
 బాణలి నొకదాని దానిపైఁ బెట్టి,
 అగ్ని రగులుకొల్పి అత్యుత్సుకమున
 ధ్యానంబులో మున్గి తా నుండె నంత ;
 పౌరు లందఱు కూడి వచ్చి రచ్చటికి ;
 పల్లెపల్లెలనుండి ప్రజలెల్ల దిగిరి ;
 పట్టణంబుల వేల ప్రజ వచ్చిపడిరి ;

మ డ్డు క త

నరసముద్రం బయ్యె నాఁ డాస్థలంబుః
 పతివత్ని యుత్సాహభరము రెట్టించె.
 జపము చాలించి యా సతివతంసంబు
 పతిని సమీపించి వలగొని వచ్చి
 సాష్టాంగముగ నమస్కారంబు చేసి
 బత్తితో పతిదేవు పాదాంబుజములు
 కడిగి పూజించి తా కనుల నద్దుకొని
 పువ్వులు కుంకుములతో పూజ కావించి
 పాదోదకము తల పైని చల్లుకొని
 బత్తి నా తీర్థంబు పానంబు చేసి,
 అలికాస కుంకుమతిలకంబు దిద్ది
 వేణిలో నాపూలు వెలయంగఁ దాల్చి,
 గుడిలోపలికి పోయి కుడురైన బత్తి
 గ్రామ దేవత మ్రొక్కి ప్రార్థించి వచ్చి,
 సూర్యదేవునిమీఁద చూపు నిగిడ్చి
 ప్రార్థన గావించి పదపడి వచ్చి,
 'సెలవా' యనుచు తన చెలువుని వేఁడి,
 పతి వేలి నిడుకొన్న బంగారు బటువు

కోరి పుచ్చుకొని తా కుతుకంబు మీఱ
 బాణలిలో వేసి 'బాల చేతులకు
 పసరు రాచిన దేమొ పరికించినామె'
 అనియెడు ననుమాన మెనయకయుండ,
 కుంకుడుపులుసుతో గోళ్లు సైతముగ
 చేతులు శుభ్రంబుగా తోమి కడిగి,
 అగ్గిబాణలిచెంత కల్లన వచ్చి,
 ముమ్మారు లగ్ని నిమ్ముగఁ జుట్టివచ్చి,
 సర్వదేవతల నిశ్చలమానసమున
 స్మరియించి, పతిని నెమ్మనమున నిల్పి,
 చూపఱ వెఱఁ గండ, సురలు హర్షింప,
 మందహాసము మోము నందగింపంగ,
 సలసల మసలెడు చమురులోపలను
 మంచిగండపునీట ముంచినయట్లు
 చెయి ముంచి తీసె నచ్చెలువునుంగరము.
 కన్నె చేఱిగురాకు కసుగండలేదు :
 బాల తా మిసిమింతురాలు కాలేదు ;
 మోము విన్నదనంబు గీము కాలేదు ;
 పున్నమనెలవోలె పొలఁతుక వెలిఁగె
 ఈవిత చూడఁగా నేతెంచినట్టి

మ డు క త

ప్రజలెల్ల 'రిది మహాపతిభక్తురాలు,
 సాటి గానని తపస్సంపన్నురాలు,
 నీతకే చెల్లె, నీ నాతికే చెల్లె
 అనలుని చలువచందనముగాఁ జేయ ;
 అహహ, యీ యిల్లాలి మహిమాతిశయము
 వర్ణింప వశమానె వాణికి నైన?—'
 అని యిట్లు కొనియాడి యానంద మలర
 చేతులు జోడించి జోత లొనర్చి
 జేజేధ్వనులు చేసి నేసలు చల్లి
 నెఱపచ్చకపురంబు నివ్వాళు లిచ్చి
 భక్తితత్పరతలు ప్రకటించి గపుడు.
 ఆవింత చూడంగ నట నిల్చియున్న
 నాలితనాల కన్నాకయి యున్న
 యెఱుకత యొడలెల్ల చురుకున మండె.
 అగ్గి యంటిన దంచు బెగ్గిలి యెఱుకు
 పొలఁతుక యొడలెల్ల కలయంగఁ జూడ
 నింగిపై చుక్కలు నిండుకొన్నట్లు
 కొమ్మ నెమ్మేన పొక్కులు నిండుకొనియె.
 అవి యెట్టివో కాని యాపొక్కు లెల్ల
 బగబగలాడుచు బాధింపఁ దొడఁగె.

మ డు క త

ఆ బాధ పడలేక యా మొండికట్టె
 ఎలుఁ గె త్తి గొల్లున నేడువసాగె.
 ఇది యేమొ యని చూచి యెల్లరు నగిరి.
 తనమేనిమంటల ఘనబాధకన్న,
 జనులెల్ల తన్ను నవ్వినబాధ కన్న,
 తనసూడు సవతి చూపిన మేటిమహిమ
 తనమనం బెరియింపఁ దలకొన్న బాధ,
 సవతి నెల్లరు మహాసాధ్వి యటంచు
 పొగడి వేల్పులకైన పొందఁగా రాని
 గౌరవంబును జేయఁ గనులారఁ గన్న
 బాధ యత్యధికమై పరితాప మొదవె.
 ఆమెఱుకలసాని కాయంబునిండ
 నెలయు పొక్కుల కేమి హేతువో యనుచు
 చర్చింప సాగె నాజనసంఘ మెల్ల.
 'శాప మిచ్చిన దేమొ సాధ్వి తా' ననుచు,
 'సాదు లుస్సురుమన్న పో దూర' కనుచు,
 'మంత్రించినే మొయామహిమాధ్య'యనుచు,
 ఎదలఁ దోఁచినయట్టు లెల్ల వాకొనిరి.
 'మసలెడు నూనియ మడ్డులోనుండి
 సవతిసూడును దీర్ప సమకట్టి చెంత

మ డు క త

నిలిచి చూచెడుదాని నెమ్మేని నిండ
 చిలుకు వేసినభంగి చెలి నూనెచేయి
 చిలుకరింపఁగఁబోలు చేరి కన్నానుఁడు:
 చమురుపోక్కులె అవ్వి, సందేహ మేల ?
 అని నిశ్చయముచేసి రట కొంతమంది.
 జరిగినకథయెల్ల నరయుచునున్న
 యెఱుకు ఖేదము మోద మెదలోన నిండ
 చిన్న యిల్లాలిని జేరఁగఁ బోయి
 తెఱవ యుంగరమును దీసినవేళ
 తోరంపుబత్తితో దోసిలి యొగ్గి,
 'చెలువ, నీసత్తువ తెలుసుకో లేక,
 వెలఁది, నీసీలంబు తెలుసుకోలేక,
 చెలియ, నీయీలువు దెలియఁగాలేక,
 తెఱవ, నీడందంబు తెలియఁగాలేక,
 కలికి, నీచందంబు గానఁగాలేక,
 చాన, నీదుసబాము గానఁగాలేక,
 పెద్దాలిసుద్దులే పెద్దగా నమ్మి
 నిన్ను కారులు కూసి చిన్నఘచ్చితిని ;
 ఎల్లదం బొనరించి యేడిపించితిని ;
 ఎఱ్ఱుతఱ్ఱుల నాడి సిఱ్ఱుపర్చితిని;

మ డు క ఠ

నవతిచే మొత్తించి చాకచేసితిని:
 నన్ను మన్నింపవే నాముద్దుగుమ్మ!
 నన్ను సైరింపవే నాముద్దరాల!
 నీవు నాయుంతివై నెగడుటచేత,
 నీవు నానెలతవై నిలుచుటచేత,
 పున్నెమ్మ గంటినే పున్నెంపురాసి!
 బాగ్గెంబు గంటినే బాగ్గెంపుబరణి!
 నాకొలంబు తరించెనే కొమ్మమిన్న!
 అని బుజ్జగించి హర్షాబ్ధిలోఁ దేల్చి,
 పెద్దభార్యను జూచి తద్ద నిందించి,
 'యేతప్పు నెఱుఁగని యెలనాఁగమీఁద
 వాతప్పు పుట్టించి గాత చేసితివి;
 నన్ను నీమాయచే నమ్మించివేసి
 ఆడించితివి కోఁతి నాడించినట్లు ;
 చేయించితివి సీదు చిత్తమా పనులు;
 రక్కసతనములో రగడ దేరితివి;
 వేరముల్ పెంపఁగా నారి తేరితివి ;
 కొంపలు గాల్చు బల్కొరివివైనావు;
 కాఁపురాల్ గూల్చు బల్కఁకఁటివైనావు;
 చీ, పోవె, పలుగాకి! చీ మాలకాకి !

మేలు వచ్చెను, చాలుచాలు నీసాంపు;
 నలుగురిలో నేఁడు నగుబాటు లయ్యె;
 చెనఁటి, నీ మొగము చూచిన పాప మొదవు;
 నే నేల నొల్ల నిన్నిఁక, లేచిపోవె—'
 అని యాగయాభిగంపను శారఁకోలి
 చిన్నయిల్లాలితో చేసె కాఁపురము;
 సాభాగ్యపదవితో సంపదతోడ
 సంతతితో సర్వసౌఖ్యాలతోడ
 నిత్యసంతోషాన నిరుపమానముగ
 నెఱుకుకొత్తడిమిన్న నెఱపె జీవితము.
 జాతి మైదెరుకలజాతి దీనాతి;
 చదువు సంపద లేనిజాతి దీనాతి;
 శాస్త్రవాసన లేని జాతి దీనాతి;
 జగతి సభ్యత లేని జాతి దీనాతి;
 యేజాతి దైన హిందూజాతినాతి
 యీనాతి కాన హిందూనాతిపట్ల
 సహజమై విలసిల్లు మహనీయమైన
 మహిమకు కొదవ యేమాత్రమూన్ లేదు.
 అది గాక యొక్కసత్యముగూడఁ గలదు:
 చదువున కర్థంబు జ్ఞానంబు గాని

చదురైన యక్షరజ్ఞానంబు గాదు.
 వివిధధర్మవివేకవిభవంబు లేని
 చదువుట వ్రాయుట జ్ఞాన మెట్లగును ?
 చదువు వ్రాయుట జ్ఞానమే యైన
 చదువరు లేల యజ్ఞాను లైనారు ?
 చదువనివా రేల జ్ఞాను లైనారు ?
 జనుల సద్వర్తనసంపత్తికెల్ల
 జ్ఞానానుభవమే ప్రధానమై యుండ,
 జనులకు జ్ఞానంబు సహజమై యుండ,
 చదువుతో పని యేమి సద్గుణంబులకు !
 సాహితీపని యేమి సౌశీల్యములకు ?
 శాస్త్రాలపని యేమి సద్వర్తనలకు ?
 చదువు సాహితీ శాస్త్రసంపత్తి లేని
 జాతులలో శీలసంపత్తి గలదు;
 నిరుపమానంబైన నెఱనీతి గలదు;
 గణనీయమైన యోగ్యతకూడఁ గలదు;
 తగవు ధర్మము సంప్రదాయాలు గలవు;
 ప్రతి చూపఁగారాని పతిభక్తి గలదు ;
 మాది చెప్పఁగారాని మహిమంబు గలదు.

మ డు క త

దేశదిమ్మరులైన తెగలలోఁగూడ
 ప్రాణపదంబైన పతితోడ దివికి
 సహగమించిన మహాసాధ్వులున్నారు.
 మానభంగము సిద్ధమైనవేళలను
 ప్రాణాలు విడిచినపణఁతులున్నారు.
 మగఁడు త మ్మనుమానమతిఁ గన్నపట్ల
 ఘనపరీక్షల నిడ్డ గరిత లున్నారు.
 కులముతక్కువవారు కుమతులు కాదు;
 కులముతక్కువవారు కులటలు గారు;
 నిమ్నజాతులవారు నీచులు కాదు.
 కొలముతక్కువ యైన కులకాంతలందు
 గుణ మున్నదనుట కీక్రొత్తడి సాక్షి.
 సాక్షులున్నారెంక శతసహస్రములు:
 జాతులలో నిమ్నజాతిలో పుట్టి
 పరమపతివ్రతాపట్టంబు గట్టి
 రమణీమణులకెల్ల రాణి యైనట్టి
 నాతి ఆరంజోతి జోతి గాలేదె?
 ఆనాతిమిన్న దివ్యయశస్సుభాతి
 నీనాతిమిన్న విశ్వేడ్యవిఖ్యాతి
 యాచంద్రతారార్క మలరారుఁగాక!

'నిరవద్యపురమను నిడుదవోలునకు
 ఋగుల చెంగట రావిమెట్టగ్రామమున
 డెబ్బదియేళ్లనాఁ డీవిత గంటి,
 నని బొమ్మగంటి లచ్చయ శాస్త్రి తెలుప,
 క్రొత్త డిచరిత వాకొన పున్నె మనుచు,
 నిమ్న జాతులలోని నెలతలనీతి
 యెల్లవారికి తేటతెల్లమాననుచు,
 విరచించినాఁడు మం. వేంకటశర్మ.

—

జాతీయగ్రంథరత్నములు

వెల రు. అ. పై.

భీష్మునిచరిత్రము (గద్యసాహిత్యము)	0 ౧౨ 0
సహకారవిజయము (సాంఘిక నాటకము)	0 ౧౨ 0
వీరమతి నాటకము (నవరసభరితము)	0 ౧౨ 0
చమత్కారచంద్రిక (శృంగార, హాస్య, చమత్కార వినోద పద్యములు)	0 ౫ 0
ఆనంద చంద్రిక (శృంగార, హాస్య, చమత్కార వినోద పద్యములు)	0 ౫ 0
నిరుద్ధభారతము - హరిజనసమస్య (పద్యకావ్యము)	0 ౬ 0
బాలవితంతువిలాపము (శాలిపద్యములు)	0 ౬ 0
సాధుసంజీవనము (భక్తిరసభరితములగు ప్రార్థన పద్యములు)	0 ౬ 0
కోయిలపాటలు (భావభరితములగు మధుర గీతములు)	0 ౬ 0
శ్రీరామశతకము (లఘుటీకతో)	0 3 0
భక్తచత్వలశతకము	0 ౨ 0

మం. వేంకటేశ్వర గారు.

నిడదవోలు, ప. గోదావరి.

శ్రీ ఆంధ్రపత్రిక లక్ష్యనిర్వాహినినాయకుగారిచే రాజమండ్రి సరస్వతి పబ్లికేషన్స్ వంతు ముద్రింపబడి, మంగిళూడి వేంకటేశ్వర గారిచే

ప్రచురింపబడియె 90—1936.

